

TUSOR PÉTER

KIADATLAN RÉSZLETEK GRÓF ZRÍNYI MIKLÓS LEVELEZÉSÉBŐL

Zrínyi Miklós leveleinek szisztematikus feltárása még a Zrínyi-kutatás előtt álló feladatok egyike.¹ A költő irodalmi életművének levelezését is felölelő kritikai összkiadásához most az alábbi néhány irat betűhív közlésével szeretnék hozzájárulni.

A levelek egy részének lelőhelye a Magyar Országos Levéltár. Közülük három az Udvari Haditanács Magyar Kancelláriához intézett átiratainak mellékleteként, másolatban maradt fenn, kettő egészében, egynek pedig hozzávetőleg csak a fele. Ez utóbbi inkább pontokba szedett felségfelterjesztés: a kancelláriai hátirat *supplex libellus* illetve *propositio* néven említi. A kancellária irattárából még két irat került elő: egy saját kezű levél az előterjesztéseknél, egy másik eredeti a kancelláriai válasziratok fogalmazványai között, mellékleteként található meg. Egy, ugyancsak eredeti, az aláírás kivételével nem autográf *missilis* a Magyar (Pozsonyi) Kamarához intézett levelek sorozatából lát napvilágot.² Létezésük arra hívja fel a kutatás figyelmét, hogy a kancelláriai, valamint a kamarai irattár hivatali működés során keletkezett kisebb-nagyobb fondjainak átnézése további eredményekkel járhat. Ezt támasztja alá a kancellária *Conceptus Expeditionum* (A 35) állagában megmaradt számos, Zrínyinek címzett uralkodói válaszirat, amely nagyszámú, eddig ismeretlen Zrínyi-*missilis* meglétére enged következtetni. Ezek talán nem kallódhattak el olyan mértékben, mint azt a már kiadott levelek viszonylag csekély mennyisége alapján gondolhatnánk. Hiszen a magyar kancellária és kamara hivatali fondjai közül eddig csupán a *Litterae Privatorem* (A 32) feltárása történt meg teljes egészében. Egy érdekes adalék a kancelláriára került Zrínyi-iratok sorsára: az Erdődy-lázadók ügyében 1653. december 7-én írt levél a *Propositiones et Opiniones* sorozatban (A 33), az 1654. január 9-i az A 32-ben, míg a mostanáig kiadatlan, Légrádban, 1653. december 23-ról keltezett *missilis* az A 35-ben található a bán által a lázadás ügyében összehívott zágrábi tartománygyűlés határozatainak másolatával együtt, amely eredetileg a január 9-i levél (A 32) melléklete volt.³

¹ Az eddig nyomtatásban megjelent levelekre lásd STOLL Béla, VARGA Imre, V. KOVÁCS Sándor, *A magyar irodalomtörténet bibliográfiája 1772-ig*, Bp., 1972, 479–480; KOVÁCS Sándor Iván szócikke az *Új Magyar Irodalmi Lexikonban*, szerk. PÉTER László, Bp., 1994, 2320–2323. – További közlemények, amelyek kiadatlan vagy feledésbe ment leveleket hoznak: BÁCSKAI Antal, *A Zrínyiek erdélyi kapcsolataihoz: Levelek 1654–1679-ből*, Acta Historiae Litterarum Universitatis Szegediensis, 1971, 10–11, 87–89; SZILÁGYI Ferenc, *Elfeledett és ismeretlen magyar írólevelek: Zrínyi és Gyöngyösi levelesládájából*, It, 1986, 740–747; FISCHER Éva, L. M. W. S. Fülöp, *Zrínyi levelek a „Hollandtze Mercurius”-ban = Zrínyi-dolgozatok*, V, szerk. KOVÁCS Sándor Iván, Bp., 1988, 187–207; BIRÓ Péter, *A Francia Külgügyi Levéltár Zrínyi Miklósról és az 1663–64. évi hazai eseményekre vonatkozó iratai (Molnár Sándor másolatai) = Uo.*, VI, Bp., 1989, 63–198; BENE Sándor, *Zrínyi-levelek 1664-ből*, ItK, 1992, 225–242.

² A pontos jelzeteket lásd az egyes iratoknál.

³ Vö. ZRÍNYI Miklós *Összes művei*, 2, *Levelek*, kiad. KLANICZAY Tibor, CSAPODI Csaba, Bp., 1958, 459–465. – A kancellária irattárára: BÉLAY Vilmos, *Magyar Kancelláriai Levéltár*, Bp., 1973 (*Levéltári leltárak*, 59). – A tartománygyűlés határozatai: Magyar Országos Levéltár (= MOL), Magyar Kancelláriai Levéltár, *Conceptus Expeditionum* (= A 35), ad N^{um} 47, Anni 1654.

Hat, szintén eredeti (három közülük sajátkezű) irat Károlyi Árpádnak a bécsi udvari levéltárban őrzött gyűjteményéből, egy pedig az osztrák nemzeti könyvtár kéziratárából származik.⁴ Károlyi gyűjteményét – amely egyébként nem teljesen ismeretlen a magyar irodalomtörténeti kutatás előtt⁵ – a millenniumi kiállításra állította össze, javarészt a Haus-, Hof- und Staatsarchiv különféle sorozataiból. Esetünkben a Porcia hercegek archívumából és a törökkel kapcsolatos ügyek irataiból (*Turcica*). Ez utóbbi tény különösen azt sugallja, hogy amit az előbb az országos levéltárral kapcsolatban elmondottunk, különösen igaz lehet az óriási bécsi anyagra, ahonnan némileg csodálkozásra készítő módon eddig egy Zrínyi-levél sem jelent meg nyomtatásban.

Zrínyi és I. Rákóczi György 1644. évi támadása

Zrínyi 1644 nyarán III. Ferdinándhoz írt levelei életének kevésbé ismert szakaszáról, I. Rákóczi György felső-magyarországi hadjáratának időszakából nyújtanak néhány újabb információt. Mivel az erdélyi fejedelem támadása nyomán kialakult helyzetnek, a kínálózó lehetőségeknek, a királyságbeli főurak reakciójának felvázolása túlmutatna egy előszó keretein, illusztrálásukra csupán a kortárs Lippay György esztergomi érsek sorait idézzük: „Az buzaban költöt pachirtakent azert magunknak szüksegh ugy latom az dologhoz niulnunk, es küldenünk igen hamar, az ő Felsege armadaia melle köniü hadat, kinek kinek tehetege szerent, Orszagunknak es hazanknak oltalmara. Az én opiniomban melliet irtam minapiban ő Felsegenek, neueztem ugian ualahani Vrat, az kibül ő Felsegenek requisitia altal kellene szerzeni hertelen effele hadat. De hogy confidenter megh iriam, kegdt nem mertem neuezni, tartuan attol, hogy ha ualahogy ezuttalis üressen iarnanak mint maszor, az ő Felsege instantiai, talam idegenseget szerezhette többet, sem io keduet uyonnan kegdk. De ha bizhatnam ezirant, tenek mindgiart intimatiot ő Felsegenek, es io uolna talam elebbeni, izetlenseget uagy mit az kire magyaraztak, uagy kit uettek az emberek, illien io occasioual heliere allitani, Azt hozuan idesül [?] magauat, hazanknak, es megh maradasunknak szüksege.”⁶ Zrínyi számára szintén a könnyűlovasság hiányának pótlására nyílt alkalom.⁷ A se-reggyűjtéssel kapcsolatos néhány feltételéről júniusi felterjesztéséből (1. sz.) értesülünk. A hadfogadás idejére katonáinak Sopronban és Kőszegen való kvártélyozására kért engedélyt a királytól. (Sopronnal ellentétben ez utóbbi város szolgál-

⁴ A Károlyi-gyűjtemény kutatását nagyban segíti Fazekas István bécsi levéltári delegátus újabban elkészült részletes jegyzéke. Hogy kéziratát rendelkezésemre bocsátotta, ehelyütt is megköszönöm. Az osztrák nemzeti könyvtár *Autographen* sorozatában található magyar vonatkozásokra: István NÉMETH, *Ungarische Autographen in den Beständen der Handschriftensammlung der Österreichischen Nationalbibliothek = Ex Libris et Manuscriptis: Quellen, Editionen, Untersuchungen zur Österreichischen und Ungarischen Geistesgeschichte*, Hrsg. István NÉMETH und András VIZKELETY, Bp.–Wien, 1994, 91–111.

⁵ Varjas Béla innen közölte Balassi Bálint egy levelét: VARJAS Béla, *Széljegyzetek egy kiadatlan Balassi-levélhez*, ITK, 1982, 89–96.

⁶ Levele Batthyány Ádámhoz, Nagyszombat, 1644. július 23., MOL, Batthyány család levéltára, Missiles (= P 1314), N° 29297.

⁷ Ez szolgálhat annak részleges magyarázatául, miért nem bocsátották kezei alá a korábban ígért német ezredet és a Capeletti-zászlóalját. Vö. SZÉCHY Károly, *Gróf Zrínyi Miklós 1620–1664*, 1–5, Bp., 1896–1902, 1, 113.

atásait később nem vette igénybe.)⁸ Az uralkodó segítségére sietők részére konfiskálások esetén birtokadományt szeretett volna nyerni, és a hadjárat idejére halasztást akart elérni mind maga, mind katonái s a Muraköz védelmét ellátó⁹ öccse peres ügyeiben. Zrínyi javaslatait a Haditanács július 5-én sürgetőleg küldte át véleményezésre az Udvari Magyar Kancelláriához. Noha a királyi válasz egyelőre nem ismeretes, Puchheim haditanácsos öt nappal később már arról értesítette Bosnyák István veszprémi püspököt, királyi kancellárt, hogy „Zrínyi gróf úr is egyúttal új katonaságot fog gyűjteni a vele itt megkötött egyezés szerint.”¹⁰ A megegyezés része és Zrínyi kérésének részbeni teljesítése lehetett, hogy III. Ferdinánd július 13-án neki adományozta a Vas megyében fekvő, horvátok lakta tömördi birtokot és elrendelte a javadalomba történő azonnali bevezetését. Mindezt „különféle hadi vállalkozásokban” nyújtott és majdani szolgálatai fejében.¹¹

Zrínyit augusztus 20-án Locsmádon¹² találjuk (2. sz.), ahonnan az akkor már felfogadott ötszáz főnyi katonaság mellé – amelyet saját százötven emberével is kiegészített – uralkodói felkérésre további ötszáz lovas toborzását ígérte. Végrehajtására, mivel ez hosszabb időt igényelt volna, a katonafogásban járatos Paraminckzy János ezredest¹³ hagyta hátra. Sietségének oka valószínűleg az volt, hogy követve Esterházy nádor példáját¹⁴ mihamarább egyesítse lovasságát a fősereggel, amelyet már az ő megérkezése után, augusztus végén szemlélt meg az uralkodó Szakolcán.¹⁵ Levelében Zrínyi ismételten előterjesztéseket tett. Javasolta, hogy a szegregyűjtést terjesszék ki a *Belgica Cancellaria*, vagyis az Udvari Hadikancellária közreműködésével Ausztriára és a morva határvidékre az ott élő katonaviselt horvát lakosság miatt, valamint a tisztek számára adjanak ezer forintot. „Ágrólszakadt népének” új szálláshelyül Óvár környékét kérte. A Haditanács szeptember 3-án intézkedett a Zrínyi által kívánt újabb toborzó pátensek Paraminckzynek történő kiadatásáról, ám egyéb kéréseinek teljesítéséről nem történik említés.¹⁶

⁸ Levele Kőszeg városának, Csáktornya, 1644. július 21. MARKÓ Árpád, *Zrínyi Miklós levelei*, Bp., 1950, 19–20. – Zrínyi és emberei soproni tartózkodására számos új adatot hoz: ITTÉZ Máté, *Zrínyi és hadai Sopronban (jegyzőkönyvek, levelek)*, kézirat. A tanulmány az Irodalomismeret c. folyóiratban fog megjelenni.

III. Ferdinánd még májusban a török mozgolódásáról érkezett hírek miatt is „...mind az Horuáth és Toott Országi Statusoknak s-mind pedig az Canisa ellen ualo Vegknek Insurrectiot parancholt.” Lippay primás levele Batthyány Ádámmal, Érsekújvár, 1644. május 11., MOL, P 1314, N° 29296.

¹⁰ „Colliget simul etiam Dominus Comes a Zrinio nouum militem iuxta capitulationem secum hic conclusam.” MOL, Magyar Kancelláriai Levéltár, *Insinuata Consilii Bellici* (= A 14), N° 111.

¹¹ „...condignum habentes respectum fidelium ac constantium seruitiorum ac meritorum fidelium nostri [...] Comitibus Nicolai a Zrinio [...] quae idem Sacrae primum Regni nostri Hungariae Coronae, et deinde Maiestati nostrae [...] in diversis expeditionibus bellicis, cum benigna satisfactione nostra fideliter exhibuit et impendit, exhibereque et impendere deinceps quoque non cessabit...” A király levele a vasvári káptalanhoz, MOL, A 35, N° 176, Anni 1644.

¹² A másolaton a levél keltének helye „Loicesburgh”. Ez minden bizonnyal Locsmádot jelentheti. Zrínyit ugyanis augusztus 19-ére várták Sopronba, mivel azonban ekkorra nem érkezett meg, a soproni polgárok másnap, vagyis augusztus 20-án az előkészített ételek egy részét „*etliche Fisch und Pasteten*” tartózkodási helyére, Locsmádra („Laitsmanßpurg”) küldték. Városukban egyébként két nappal később, augusztus 22-én reggeli keretében látták vendégül. ITTÉZ, i. m.

¹³ Vö. MOL, Magyar Kancelláriai Levéltár, *Propositiones et Opiniones* (= A 33), Fasc. 13, N° 45.

¹⁴ „Az my Palatinus uram eő kglme szándékát illeti, chak a’ vegre ment volt az Taborban, hogy az Armádáual az könyű hadat conjugalhassa.” Lippay érsek levele Erdődy Gáborhoz, Nagyszombat, 1644. augusztus 19., Szlovák Nemzeti Levéltár, Erdődy család levéltára, Erdődy Gábor iratai (Fond GH), Lippay György levelei, fol. 32. [Slovenský Národný Archív, Archív rodiny Erdődy, Gabriel Erdődy (Fond GH), Korrešpondencia Juraja Lippayho.]

¹⁵ KLANICZAY Tibor, *Zrínyi Miklós*, Bp., 1964², 50.

¹⁶ MOL, A 14, N° 115.

Ernek hiányában is kirajzolódik előttünk, hogy a fiatal, pályája kezdetén lévő főúr a kutatás által eddig feltételezettnél¹⁷ erőteljesebben ambicionálta részvételét az 1644-es eseményekben, élve az adódó „io occasiual”, többek között egy saját vezénylete alatt álló ezred felállítására.¹⁸ Ekkori szerepének az életút egészének szempontjából történő megvilágítása és értékelése természetesen további forrásokat, alapos elemzést igényel. Támpontul két fontos tényezőre figyelmeztethetünk. Az egyik, hogy Rákóczi hadjáratával párhuzamosan kisebb-nagyobb szünetekkel a megegyezés lehetőségét felvillantó béketárgyalások is folytak.¹⁹ A másik: Zrínyi már az év végén végleg visszatért csáktornyai birtokára.²⁰ Motivációinak feltárásához mindazonáltal annak tisztázása vihet majd közelebb, vajon fellépése Rákóczi ellen milyen súllyal esett latba pár évvel később, báni kinevezésének eldöntésekor? Hiszen Zrínyi hadbavonulásával az erdélyiek ellen s különösen a toborzás magára vállalásával a vele egyenrangúaknál nagyobb szolgálatot tett az udvarnak, mindenkinél jobban bizonyította „hűségét”. Joggal számíthatott arra, hogy Bécs alkalomadtán a maga helyén fogja majd értékelni erőfeszítéseit. Ez az alkalom pedig Draskovich János horvát bán nádorrá választásával érkezett el.

A többi levél

Erdődy Imre jobbágynak felkeléséről és Zrínyinek lecsendesítésükben játszott szerepéről már eddig is igen sok forrás állt a kutatás rendelkezésére. Az 1653. december 23-án, majd a következő év január 18-án az uralkodónak címzett *missi-lisek* ezek sorába illeszkednek (3. és 4. sz.).²¹

Érdekesebb az 1656 júniusában írt levél (5. sz.), amely Zrínyinek egy, a törökkel még tavasszal kötött átmeneti fegyverszünetéről tudósít bennünket.²² A bécsi udvar, noha a Konstantinápolyban megkötött, a zsitvatoroki és szőnyi békét meg-

¹⁷ KLANICZAY, i. m., 49–50.

¹⁸ Összehasonlításul: Draskovich János horvát bán ötszáz, Nádasdy Ferenc pedig mintegy három- vagy négyszáz lovas toborzására kapott megbízást, Pálffy István bányavidéki (érsekújvári) főkapitány pedig, „amennyit is lovasai és hajdúi közül éppen ki tudna állítani.” MOL, A 14, N° 111.

¹⁹ Vö. R. VÁRKONYI Ágnes, *Erdély és a vesztfáliai béke = Scripta manent: Ünnepi tanulmányok a 60. életévét betöltött Gerics József professzor tiszteletére*, szerk. DRASKÓCZY István, Bp., 1994, 187–198; SZILÁGYI Sándor, *A linzi béke okirattára*, Bp., 1885, passim.

²⁰ KLANICZAY, i. m., 50–51.

²¹ Többek között lásd Klaniczay monográfiájának vonatkozó fejezetét (i. m., 497–519). Zrínyi 1653. december 7-i és 23-i leveleire a királyi válasz csak következő év január 8-án kelt. A közbeni eseményekről részletes áttekintést nyújt még Petrechich Péter zágrábi püspök január 12-én kelt hosszadalmas memoriáléja, MOL, A 35, N° 5, Anni 1654, ill. penes N^{um} 47, Anni 1654. Nyomtatott kiadásuk a Zágrábban őrzött eredetiről, illetve Petrechich esetében fogalmazványról: Josip ADAMČEK, *Seljačke bune u Hrvatskoj u XII stoljeću*, Zagreb, 1985, 207–208, 213–218. A lázadásra vonatkozó hatalmas forrásanyagot a kötet XIV. fejezete hozza: *Druga Sisačka buna. Prva Posavska buna (1653–1659)*, 176–520. – Különösen figyelemre méltóak Zrínyi itt kiadott levelei: III. Ferdinándhoz, Csáktornya, 1654. február 2.; Ismeretlenhez, Varasd, 1654. február 23.; III. Ferdinándhoz, Csáktornya, 1654. június 7. és H. n., június 17.; Zágrábi káptalanhoz, Csáktornya, 1655. október 12.; Csáktornya, 1659. április 7. (ADAMČEK, i. m., 222, 233, 268, 272, 366, 507). És emellett még számos báni oklevél. A bán január 18-i levelére (4. sz.), ahol valószínűleg január 9-i írására hivatkozik, a hó utolsó napján kelt a királyi válasz. Ennek szövege: ADAMČEK, i. m., 219–220.

²² Walther Leslie 1656. május 6-án minden bizonnyal ugyanerről az esetről informálta Bécset. Vö. SZÉCHY, i. m., 3, 117.

hosszabító egyezmény értelmében 1652-ben külön is megtiltotta a magyarországi törökellenes vállalkozásokat,²³ a horvát bán helyi szinten folytatott tárgyalásait bizalmatlanul szemlélte.²⁴ Zrínyi 1656 nyarára második ízben volt kénytelen kifejezni az uralkodónak, hogy célja csupán a kölcsönös pusztítástól való tartózkodás pillanatnyi biztosítása volt, hiszen a király által parancsolt békét csak úgy tudja megtartani – mint írja, „teljes romlásunk nélkül” –, ha sikerül elérnie, hogy a török is tartózkodjék a betörésektől. Másik érve, azaz hogy egyezsége nem tartalmazott „sem határidőt, sem feltételeket, sem bármi mást”, vagyis nem tekinthető diplomáciai aktusnak, azt mutatja, hogy a helyi tárgyalásokra elegendőnek vélte saját, báni joghatóságát, és igyekezett azokat az uralkodói felségjognak számító külpolitikától formai alapon is elkülöníteni. III. Ferdinánd válaszában a bánnak ezt a törekvését felügyelendő hagyhatta meg, hogy Zrínyi a jövőben az ilyen megegyezésekről küldjön értesítést, és szövegüket szó szerint terjessze fel az udvarhoz.²⁵

Meg kell még említeni a két évvel később, 1658. szeptember 1-én közvetlenül az Udvari Haditanácsnak küldött választ is, amelyben a bán cáfolja, hogy a Fehérvár alatti rajtaütésben katonái részt vettek volna, vagy hogy ő maga kötelezettséget vállalt volna a velenceiek felé a török feltartóztatására (6. sz.).²⁶ Egy, a monyorókeréki birtok kapcsán Zrínyi Péterrel együtt az uralkodóhoz írt levél datálásának problémáját nem sikerült megoldani (13. sz.).²⁷

A levelek következő csoportjának címzettjei szintén Bécsben találhatóak. Ők az udvar politikájának két meghatározó személyisége, Montecuccoli valamint Porcia herceg. Ezek a *missilisek* a bánnak ellenfeleivel való kapcsolattartásában tanúsított politikai okosságáról tanúskodnak. Mégpedig olyan fontos időszakokban, mint Montecuccoli 1661-es erdélyi hadjárata és az 1662. évi országgyűlés (7., 9., 10., 11. sz.).²⁸

Végül két olyan iratot vehetünk szemügyre, ahol Zrínyi saját embereinek érdekében jár közben. 1662-ben az udvarában tartózkodó Liszti Jánosért a már említett Porciánál, egy évvel később Jellachich Ferencért a pozsonyi kamara elnökénél, Zichy Istvánnál (8. és 12. sz.). Liszti János 1664-ben grófi rangot nyert,²⁹ arról, hogy Jellachich elnyerte-e a zágrábi harmincadosságot, nincs tudomásunk.

*

A levelek átírása eredeti helyesírásuk megőrzésével történt, csak az *adverbiumot* jelölő ékezeteket hagytam el; a rövidítések feloldását kurzív szedés jelzi. Fordításaim ellenőrzéséért a latin szövegek esetében KÓRIZS Imrét és RIHMER Zoltánt, az olaszokénál MOLNÁR Antalt illeti köszönet.

²³ Magyarország története tíz kötetben, 3/1–2, 1526–1686, főszerk. PACH Zsigmond Pál, Bp., 1987, 1713–1714.

²⁴ Vö. SZÉCHY, *i. m.*, 3, 117–118.

²⁵ A Haditanács átírata a Magyar Kancelláriához, 1656. július 10., MOL, A 14, N° 240.

²⁶ Az iratot még a „Turcica”-ból idézi SZÉCHY, *i. m.*, 4, 29–30.

²⁷ Mindenképpen a Zrínyi birtokok végleges megosztása után kellett keletkeznie, hiszen Medvevára még 1649-ben is a Mikulichok tulajdonában volt. A családja egyik előnevét adó Monyorókeréket (Eberau, Vas megye) 1613-ban szerezte vissza Erdődy Tamás. – SZÉCHY, *i. m.*, 1, 301, 284.

²⁸ A Porciához intézett leveleket részletesen ismerteti SZÉCHY, *i. m.*, 4, 222–224. Lelőhelyként a bécsi udvari levéltár „Porcia-osztályát” jelöli meg.

²⁹ NAGY Iván, *Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal*, 7, Pest, 1860, 147.

1.

1644. július 5. előtt

III. Ferdinánd királyhoz

(Magyar Országos Levéltár, Magyar Kancelláriai Levéltár,
Insinuata Consilii Bellici (A 14), N° 110. – másolat)

Tertio vt pro Quarterys Gonziium et Sopronium sua^{que} pertinentiae intra tempus conductionis assignentur. Quarto vt in patentibus inseratur, illos qui ad hanc necessitatem Maiestatis Vestrae Sac^{ratissimae} succursum facere non intermitterent si bona aliqua in Hungaria actualiter confiscari contigerit, Eisdem omni gratia sua Caes^{area} et Regia complexuram, respectum^{que} seruitiorum habituram, quin imo vt tam ego vna cum Domino fratre meo, qui interea temporis Insulae contra excursionses Turcarum inuigilabit, quam etiam y qui mecum erunt nulli instantiae Iuridicae subiaceant, quin potius omnes causae Nostrae ad id temporis pro prorogatis habeantur.

[Az irat hátoldalán:]

Extractus supplicis libelli Sac^{rae} Caes^{ariae} Regiae^{que} Maiestati a Domino Comite Nicolao Zrinio porrecti [Más kézzel:] Ex benigno mandato Sacrae Caes^{ariae} Maiestatis Domini Nostri clementissimi inclytae Cancell^{ariae} Hung^{aricae} intimandum, desiderare Suam Maiestatem ut haec puncta Domini Comitis Zriny sibi quantocjus per eandem Cancell^{ariam} cum annexo eiusdem recto [?] referantur: Ex Cons^{ilio} Bell^{ico} 5 Julij 1644. Jo. Georg Puchem [s. k.] [Más kézzel:] 5. Julij 1644. Consilium Bellicum circa Comitis Nicolai Zrinyi Propositionem de conductione Militiae.

[Fordítása:]

Harmadszor, hogy a katonafogadás idejére kvártélyul Köszeget, Sopront és környéküket jelöljék ki. Negyedszer, foglalják pátensbe, hogy azokat, akik Legszentebb Felsőgednek eme szükségében nem mulasztják el a segítségnyújtást, teljes császári és királyi kegyébe fogja fogadni és szolgálataikat majd figyelemre méltatja, ha Magyarországon valamely javak konfiskálása esedékes lesz, sőt még [azt is foglalják bele,] hogy mind jómagam öcsémurammal egyetemben, aki ez idő alatt Muraközt fogja védelmezni a törökök becsapásai ellen, mind azok is, akik velem lesznek, semmiféle törvényszék alá ne tartozzanak, sőt inkább minden ügyünk halasztást nyerjen erre az időre.

2.

Locsmánd, 1644. augusztus 20.

III. Ferdinánd királyhoz

(Magyar Országos Levéltár, Magyar Kancelláriai Levéltár,
Insinuata Consilii Bellici (A 14), Ad N^{um} 115. – másolat)Sacratissima Imperatoria Regia^{que} Maiestas, Domine Domine Clementissime.Humillimorum seruitiorum meorum in gratiam M^{aiestatis} Vestrae Sac^{ratissimae} demissam subiectionem.

Proficiscor iam clement^{issime} Imp^{erator} quotidie cum istis quingentis Equitibus, quos iuxta promissum ad Maiestatis Vestrae Sac^{ratissimae} seruitia inauthoraui, quibus etiam ex meis Aulicis famulis centum, et quinquaginta addidi Equites, Vt autem benignae Maiestatis Vestrae Sac^{ratissimae} uoluntati, quam ex nouissime ad me datis Maiestatis Vestrae Sac^{ratissimae} literis demisse intellexi, pro fideli meo satisfaciam, reliquos

etiam quingentos, ut integre mille Equitum habeam regimen inauthorandos, conscribendosque humillime assumo, me itaque ad seruitia *Maiestatis Vestrae Sacratissimae* properante Generosum dominum Joannem Paraminzký Colonellum, qui huic negotio inuigilabit, cuique *Sacratissima Maiestas Vestra*³⁰ pecuniam pro conducendis dictis quingentis benigne assignare dignabitur, relinquo. In eo autem solo *Maiestati Vestrae Sacratissimae* humillime supplico, quatenus *Vestra Maiestas Sacratissima* pro officialibus extra illam pecuniae Summam, quam pro conducendo praemisso Equitatu benigne data est, adhuc mille Talleros superaddere, et miserendo huius pauperulae plebis circa Altenburgum quartiria assignare, nouasque patentes non solum ex Hungarica, uerum ex belgica *Maiestatis Vestrae Sacratissimae* Cancellaria (in Austria enim Aug^{ustissime} Imp^{erator} et Morauiae finibus, non pauci Croaticae Nationis ueterani inueniuntur milites) benigne extradare dignaretur. In reliquo mea humillima seruitia *Sacratissimae Maiestati Vestrae* Caes^{arum} et Regiae perpetuo deuouens, clemensque, et benignum demisse praestolans responsum *Vestram Maiestatem Sacratissimam*³¹ longaeuam et triumphantem in augmentum Christianae Reipub^{licae} felicissime conseruet Deus, summis uotis exopto.
Datum

[Az irat hátoldalán:]

Paria Literarum Ad *Sacratissimam* Caes^{arum} Regiamque *Maiestatem* a Comite Nicolao Zrinio ex Quartirio Loicesburgh 20 Augusti 1644 datarum

[Fordítása:]

Legszentebb Császári és Királyi Felség, Legkegyelmesebb Uram!

Legalázatosabb szolgálataimat tisztelettel ajánlom legszentebb felséged kegyelmébe.

Már nap mint nap haladok előre, Legkegyelmesebb Császár, azon ötszáz lovasal, akiket ígéret szerint Legszentebb Felséged szolgálatára toboroztam, akikhez udvari népeim közül is százötven lovast adtam hozzá. Hogy pedig Legszentebb Felséged kegyelmes akarátának, amelyet Legszentebb Felséged legutóbb megadott leveléből tisztelettel értettem, hűségem szerint eleget tegyek, a maradék ötszáz toborzását és összegyűjtését is, hogy teljes ezrednyi lovasregimentem legyen, legalázatosabban magamra vállalom, így tehát míg én Legszentebb Felséged szolgálatára sietek, hátrahagyom nemzeti Paraminzký János ezredes urat, aki erről a dolgról gondoskodni fog, és akinek Legszentebb Felséged a pénzt a mondott ötszáz katonára toborzására kegyelmesen méltóztatik majd kiutalni. Egyedül pedig azért könyörgök mély alázattal Legszentebb Felségednek, hogy a tisztek számára azon pénzösszeget kívül, amelyet az előbbi lovasság összeszedésére kegyelmesen adni szándékozik, méltóztatna Legszentebb Felséged még ezer tallért kiutalni, valamint ez ágrólszakadt nép iránti könyörületből Óvár körül kvártélyt kijelölni, és új pátenseket kegyelmesen kibocsátani nemcsak a magyar, hanem Legszentebb Felséged belga kancelláriája által is. (Ausztriában ugyanis, Legmagasztosabb Császár, és Morvaország határvidékén a horvát nemzetnek nem kevés veteránja található.) Ennek utána legalázatosabb szolgálataimat örökre legszentebb Császári és Királyi Felségednek ajánlva és a kegyelmes válaszra tisztelettel

³⁰ A másolatban a következő rövidítés szerepel: S. V. M. V.

³¹ A másolatban a következő rövidítés szerepel: V. M. V. S.

várákozva legfőbb kívánságommal óhajtom, hogy minél szerencsésebben tartsa meg Isten Legszentebb Felségedet a keresztény világ gyarapodására hosszú életüként és győzedelmesen. Kelt...

3.

Varasd, 1653. december 23.

III. Ferdinánd királyhoz

(Magyar Országos Levéltár, Magyar Kancelláriai Levéltár,
Conceptus Expeditionum (A 35), Ad N^{um} 5. Anni 1654. – eredeti)

Sacratissima Caesarea Regiaque Maiestas
Domine Domine Clementissime.

Clementer Maiestas Uestra Sacra memisse [!] potest, qualiter eandem nuper de negotio rebellium Comitis Emerici Erdődy, humillime informaueram, et iuxta idem, et si non omnimodam compositionem, pacificationem tamen, usque ad *Maiestatis Vestrae Sacratissimae* ulteriorem resolutionem, stabiliueram: uerum Comites Erdődy, hic in Regno constituti, nescio qua consideratione ducti, admonitione quoque mea posthabita, inito aliquo particulari inter se consilio, eos armata manu inuadendo sibi censuerunt, nec bene consulto inuaserunt: ex militibus quippe suis triginta circiter amiserunt, et ex hoc, adeo, temeritate et peruicacia inualuerunt rustici illi, ut iam, et uicinos, aliosque subditos in confoederationem sollicitent, et habeant aliquos, utque heri intellexi, quod Arcem Nouigrad territorij eius dictam, occuparint, necnon uallis et aggeribus se se communiuerint, ac res sane plena est periculi, siquidem et Turcarum suspicio haberi potest. Vnde ego statim diligentissime, omnem adhibebo operam, publicamque indixi Congregationem, breui termino, quatenus si non omnimode componi, saltem ad *Maiestatis Vestrae Sacratissimae* Commissariorum deputationem, aut resolutionem mihi dandam, pacificari possit negotium.

Quod si uero istud remedium, placidum ualiturum non esset, nullum alium modum uideo, quam ut armis illos compescere adlaborem. Hoc autem casu Clementissime Domine, praeter meos Insulanos milites, paucos in Croatia habeo, quibus secure fidere possim, uti enim antea *Vestrae Maestati* perscripsi, et Regni et Banales milites, ipsi multo necessitudinis uinculo sunt coniuncti. Ego tamen nihilominus, omnia tentabo, ut pax publica et *Uestrae Maiestatis Sacratissimae* seruitia illaesa permaneant. Interea humillime *Maiestati Uestrae Sacratissimae* supplico, ut ad meas priores literas, se resolvere dignetur quantocius, ut sciam, *Vestrae Maiestatis* benignam uoluntatem. Supplico etiam *Maiestati Vestrae*, casu quo necessitas magna ingrueret, et subditorum tumultus excresceret, ita ut ego solus, ad opprimendum illos, non sufficerem, *Vestra M^{aiestas}*, Generali Comiti Leslie iniungere dignetur, ut una mecum, cum suis militibus, ad oppositionem promptus sit, similiter etiam Generali Carlostadiensi. Quem exitum et Congregatio Regni, et meus tractatus habiturus est, *Vestrae M^{aiestatis}* quantocius perscribam.

His Deus *Maiestatem Vestram Sacratissimam* conseruet florentissimam. Varasini
23. Decembris 1653.

Maiestatis Uestrae Sacratissimae

Humillimus Subditus

[s. k.:]

C Nicolaus a Zri mp

[Fordítása:]

Legszentebb Császári és Királyi Felség, Legkegyelmesebb Uram!

Emlékezhetsz kegyelmesen Szent Felséged, hogy minap a legalázatosabban beszámoltam Erdődy Imre gróf lázadóinak ügyéről, és ennek megfelelően, ha teljes körű megegyezést nem is, de a megbékélést Legszentebb Felséged további rendelkezéséig, elértem: azonban az Erdődy grófok, itt az országban megjelentek, nem tudni milyen meggondolástól vezetve s intésemet is figyelmen kívül hagyva, miután maguk között valami szűk körű tanácskozást tartottak, azon megfontolásra jutottak, hogy fegyveres kézzel rájuk törnek, és meggondolatlanul rájuk is törtek: hát bizony katonáik közül mintegy harmincat elvesztettek. És ennek nyomán olyanira erőre kapott azoknak a parasztoknak vakmerősége és nyakassága, hogy már mind szomszédaikat és más alantasokat szövetkezésre izgatnak, mind készen tartanak némelyeket – miként tegnap tudomásomra jutott –, hogy azon vidék Novigrádnak hívott várát elfoglalják, nemkülönben hogy magukat sáncokkal és árkokkal erősítsék meg, ráadásul a dolog csakugyan veszéllyel teli, amennyiben felkeltheti a török gyanakvását. Emiatt én tüstént, a legnagyobb igyekezettel erre fogom fordítani minden erőmet, az országgyűlést is összehívtam rövid határidővel, hogy ha teljesen nem is rendezhető el, legalább Legszentebb Felséged biztosának kiküldéséig vagy nekem adandó utasításáig csillapodjék az ügy.

Hogyha pedig ez a békés orvoslás eredményt nem érhet el, semmi más módot nem látok, mint hogy azokat fegyverrel törekedjem lecsendesíteni. Ebben az esetben viszont, Legkegyelmesebb Uram, [mura]szigeti katonáimon kívül kevés áll rendelkezésre Horvátországban, akikben nyugodtan megbízhatnék, amint ugyanis előzőleg megírtam Felségednek, úgy az ország katonái mint a báni katonaság a szükség számos kötelékével kötődnek azokhoz. Én azonban mindazonáltal mindent meg fogok kísérlni, hogy a közbéke és Legszentebb Felséged szolgálata sértetlenül megmaradjon. Eközben legalázatosabban könyörgök Legszentebb Felségednek, hogy korábbi levelemre mihamarább méltóztassék uralkodói válaszát adni, hogy tudjam Felséged kegyelmes akaratát. Azért is könyörgök Felségednek, hogy abban az esetben, ha a szükség nagyobbodna, és az alantasok zavargása növekedne, úgy hogy én egyedül letörésükre nem lennék elégséges, Felséged méltóztatna meghagyni gróf Leslie tábornoknak, hogy katonáival az ellenállásra velem együtt kész legyen, s hasonlóképpen a károlyvárosi generálisnak is. Hogy az ország gyűlésének és tárgyalásomnak mi lesz a kimenetele, Felségednek mielőbb megírom.

Ezzel Isten tartsa meg Legszentebb Felségedet hatalomban és gazdagságban.
Varasd, 1653. december 23.

Legszentebb Felséged

legalázatosabb alattvalója
gróf Zrínyi Miklós

4.

Grác, 1654. január 18.

III. Ferdinánd királyhoz

(Magyar Országos Levéltár, Magyar Kancelláriai Levéltár,
Propositiones et Opiniones (A 33), Ad N^{um} 44. Anni 1652 (!). – s. k. levél)

Sacra Maiestas

Heri uenit mihi ad manus benignissimum Maiestatis Vestrae mandatum, ut nimirum ego cum Reuerendissimo Zagrabiensi Episcopo, et Comite Leslie Gene-

rali *Maiestatis Vestrae*, rusticos tumultuantes autoritate *Maestatis Vestrae* conueniamus, et tumultum bello modo sopiamus.

Humillime obtemperare paratus sum, quam primum Comes Leslie habito hoc eodem ordine, se ad partes Sclauoniae conferet. Heri in hoc negotio *Maiestati Vestrae* uberius scripsi, et nunc clementissime Domine eius opinionis sum, ut *amborum* Generalium *Maiestatis Vestrae* assistentia adsit, ne temere autoritas *Maiestatis Vestrae* rusticis istis prostituatur, si non obdierint, sed post placidam probam, adsit uis quae illos ad obedientiam reducat, et nunc hesternis literis me humillime conformo et sum

Maiestatis Vestrae

Graetÿ 18 Ianuary 1654

Humillimus seruus

C Nicolaus a Zrin

[Fordítása:]

Szent Felség!

Tegnap érkezett kezeimhez Felséged legkegyelmesebb mandátuma, hogy jómagam a főtisztelendő zágrábi püspök úrral és Felséged tábornokával, Leslie gróffal a lázongó parasztokat Felséged tekintélyével találjam meg, és a zavargást háború útján csillapítsam le.

A legalázatosabban kész vagyok engedelmeskedni, mihelyt Leslie gróf ugyanezen minőségben a szlavón részekre megérkezik. Minap bővebben írtam Felségednek ebben az ügyben, és most, Legkegyelmesebb Uram, azon a véleményen vagyok, hogy Felséged mindkét tábornokának részvételére szükség lesz, nehogy esetleg Felséged tekintélye azon parasztok előtt csorbát szenvedjen, ha nem engedelmeskednének, a békés próbálkozás után pedig legyen erő, amely azokat engedelmségre kényszerítené, és most tegnapi levelemhez a legalázatosabban tartom magam és maradok

Felséged

Grác, 1654. január 18.

Legalázatosabb szolgája
gróf Zrínyi Miklós

5.

Csáktornya, 1656. június 21.

III. Ferdinánd királyhoz

(Magyar Országos Levéltár, Magyar Kancelláriai Levéltár,
Insinuata Consilii Bellici (A 14), Ad N^{um} 246. – másolat)

Sacratissima Caes^{ma} Regiaque *Maiest^{as} Domine Domin^e Clem^{entissime}*.

Id quod de Pace Turcica 18 mensis Maÿ, iterum *M^{aiestas} Vestra* mihi scribere dignata est, tarde nimis ad manus meas peruenit, nimirum 18. praesentis mensis, proinde tarditatem responsionis spero *Maiestatem Vestram* mihi non imputaturam. Etiam antehac *Maiestati Vestrae* ad hoc punctum hum^{ilime} respondi, et in illa conformitate nunc etiam dico. Me nec pacem nec pacta, nec ullum armistitium aliter fecisse, nisi quae *M^{aiestas} Vestrae* benign^{issimae} voluntati conformia esse credidissem. Nam plurimis uicibus *Maiestas Vestra* iussit Turcas non molestari, quot neuiquam sine nostra totali ruina effectuari potuisset, si illi etiam aequa conditione, pacem a me non desiderassent, quae pax nec terminum, nec conditiones, nec quidquam aliud in se continet, quam ut hinc a damnis cessetur. Hic ego Sacratissima *M^{aiestas}* nec utilitatis, nec ambitionis, nec quicquam desiderÿ aliud habeo, quam ut obe-

diam exacte *M^{aiestatis} Vestrae* mandatis, quod si *M^{aiestas} Vestra* mihi uel contrarium, uel aliquid aliud mutandum, uel faciendum iusserit, certe cum omni fidelitate, et industria, illuc incumbam totus, Nec dubito quin *Maiestas Vestra* in me omnibus occasionibus cognoscat, obediendi et fideliter seruiendi studium, sicut, quoad uixero manere uolo *Maiestatem Vestram Sacratissimam* diutissime ac felicissim[er] regnantem ualere desiderans. Ex Chaktornia 21. Junij 1656

Nicolaus a Zrin:

[Fordítása:]

Legszentebb Császári és Királyi Felség, Legkegyelmesebb Uram!

Az, amit a törökkel való békéről május 18-án Felséged nekem újra megírni méltóztatott, igen későn jutott el kezeimhez, jelesül e hónap 18-án, ezért remélem, hogy válaszom lassúságát Felséged nem rója fel nekem. Ezelőtt is válaszoltam Felségednek mély alázattal erre a pontra, és most is ugyanazt mondom. Én sem a békét, sem az egyezségeket, semmilyen fegyverszünetet másként végre nem hajtottam, csak úgy, ahogy azt Felséged legkegyelmesebb akaratával megegyezőnek gondoltam. Ugyanis számos alkalommal megtiltotta Felséged a törökök háborgatását, hányszor lett volna az kivihetetlen teljes romlásunk nélkül, ha ők is egyenlő feltétellel a békét tőlem nem óhajtották volna, mely béke sem határidőt, sem feltételeket, sem bármi mást nem foglal magába, mint azt, hogy ezután a pusztítással fel kell hagyni. E téren, Legszentebb Felség, sem haszonszerzés, sem nagyravágyás, sem bármi más kívánság nincs bennem, mint hogy pontosan engedelmeskedjem Felséged utasításainak, hogy ha Felséged nekem ellenkező, vagy bármi más megváltoztatandó, vagy megteendő dolgot parancsolna, magamat ezeknek egészen, minden hűségemmel és szorgalmammal bizton alávéssém. S nem kételkedem, hogy Felséged bennem minden alkalommal megtapasztalja az engedelmességre és a hűséges szolgálatra való törekvést, miként míg élek, maradni akarok azon óhajban, hogy Legszentebb Felséged az uralkodásban sokáig és szerencsésen megmaradjon. Csáktornya, 1656. június 21.

Zrínyi Miklós

6.

Csáktornya, 1658. szeptember 1.

Az Udvari Haditanácshoz

(Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Ungarische Akten, Miscellanea (Akten, Pläne für die Millenniumsausstellung – Károlyi Árpád gyűjteménye), Fasc. 426, Konv. C, fol. 188–189. – eredeti)

Excellentissimi et Illustrissimi Domini.

Praeterita septimana, et hac etiam accipio literas a Vestris Dominationibus Excellentissimis et Illustrissimis, in quibus mihi de excursionem ad Albam Regalem facta scribunt, prius non respondere potui, nam febris implicitus eram, iam breuiter dico, me nihil de hac re scire aliud, certi, quam quod nullus meorum militum fuerit ibi. Quod ad illud punctum attinet, ubi me Uenetis promississe dicunt impediturum passum Turcis, sciant Vestrae Dominationes Excellentissimae et Illustrissimae, quod nec illa Respublica adeo tenuis iudicij est, ut tantum opus a me expetatur, nec ego me tam parum nosco, ut promittere audeam, quod non mearum uirium est. Porro de captiuis transmissis Reipublicae, dico misisse me et antea multis uicibus, et ante duos Menses aliquem numerum, qui pro remis ualiturae sint, quin etiam alios in promptu habeo, quos eisdem mittere intendo, nec scio quare

in hoc errare possim, cum nulla prohibitio a Sua *Maiestate*, nostro clementissimo *Domino*, super tali negotio extet, et per se opus sit christiana charitate dignum. Et ut *Excellentissimae ac Illustrissimae Dominationi Vestrae* securius omnia haec sciant, ecce et *Serenissimi Principis Ducales* mitto, quas mihi misit, et eisdem supplico remitti. *Deus Excellentissimas et Illustrissimas Dominationes Vestras*, ad annos quam plurimos foeliciter conseruet. Datum Chaktorniae die prima Mensis Septembris 1658

*Excellentissimarum et Illustrissimarum
Dominationum Vestrarum*

Seruitor parat^{issimus}

[s. k.:]

C Nic a Zrin

[Kívül:]

Excellentissimis et Illustrissimis Dominis N. N. Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Consily Bellici Uiennae Relictis Consiliarijs etc. Dominis meis obseruan^{dissimis}. Uiennam [P. H.]

[Fordítása:]

Excellenciás és Méltóságos Urak!

Az elmúlt héten, és ezen is veszem Nagyságtok leveleit, amelyekben nekem a Fehérvár alatt tett rajtaütésről írnak. Előbb nem tudtam válaszolni, mert láz vett le lábamról. Már röviden azt mondom, hogy én erről a dologról semmi más biztosat nem tudok, mint hogy az én katonáim közül senki sem volt ott. Ami azt a pontot illeti, ahol azt mondják, hogy én a velenceieknek ígéretet tettem arra, hogy meg fogom akadályozni a török áthaladását, tudhatják Nagyságtok, hogy azon köztársaság ítélőképessége sem csekély annyira, hogy ilyen nagy teljesítményt várjanak tőlem, és én sem ismerem magamat annyira kevésbé, hogy azt merészeljem megígéni, ami meghaladja erőmet. Továbbá a köztársaságnak küldött foglyokról azt mondom, hogy számos alkalommal küldöttem mind azt megelőzően, mind két hónapja bizonyos számú rabot, akik evezősnek alkalmasnak látszottak, sőt másokat is készen tartok, akiket a velenceieknek szándékozom küldeni, és nem tudom, miért tennék rosszat ezzel, hiszen az ilyen ügyletekkel kapcsolatban Ófelségének, Legkegyelmesebb Urunknak semmiféle tiltása sincsen, s hogy ebben a tekintetben méltó szükség lenne a keresztényi szeretetre. És hogy Nagyságtok mindezeket biztosabban tudják, íme mellékelem a fenséges dózse írását, amelyet nekem küldött. Ezt kérem visszajuttatni. Isten Nagyságtokat hosszú évekig szerencsésen tartsa meg. Kelt Csáktornyán, 1658. szeptember hó első napján.

Nagyságtok

legkészségesebb szolgálja
gróf Zrinyi Miklós

7.

Légrád, 1661. június 19.

Raymundo Montecuccoli grófhöz

(Österreichische Nationalbibliothek, Handschriftensammlung, Autographen, N° 24/8-1. – eredeti)

Excellentissime Domine Comes.

Salutem et servitiorum meorum paratissima^m commendationem

Excellentiae Vestrae literas simul cum Mandato Suae Maiestatis libentissime accepi, tanto magis quod sciam, Suae Maiestatis servitia peragendo, etiam devo-

tionem meam erga Excellentiam Vestram una possum declarare. Si quid ergo occurrerit statim ad notitiam dabo, et libentissime correspondebo, et si quid mihi Vestra Excellentia iubere voluerit, id diligenter efficere adlaborabo.

In reliquo Deus Excellentiam Vestram quam foeliciter diutissime conservet. Datum in Legrad 19 Iuny 1661.

Excellentiae Vestrae,

Servitor addictissimus

[s. k.:]

C Nicolaus a Zrin

[Kívül:]

† Excellentissimo Domino Comiti Domino Raymundo Motecuculi, Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Intimo Consiliario, Cubiculario, et Campi Marhalco, [!] nec non Praesidy Iauriensis et Armadae Germanicae in Hungaria Generali Capiteo. etc. Domino Domino colendissimo. [P. H.]

[Fordítása:]

Excellenciás Gróf Úr!

Köszönetem és szolgálataim legkészségesebb ajánlása [után].

Excellenciád levelét Ófelsége mandátumával együtt annyival inkább is igen szívesen vettem, mivel tudom, hogy Ófelsége szolgálatát teljesítve egyúttal ragaszkodásomat is kifejezhetem Excellenciád iránt. Ha tehát valami történne, tüstént értésére fogom adni, és levelezni a legszívesebben fogok, s ha Excellenciád valamit parancsolni szeretne nekem, fáradozni fogok annak hathatós véghezvitelén. Végül Isten Excellenciádat szerencsésen minél tovább tartsa meg. Kelt Légradban, 1661. június 19-én.

Excellenciád

legelkötelezettebb szolgálója
gróf Zrínyi Miklós

8.

Zrínyiújvár, 1661. augusztus 24.

Giovanni Ferdinando Porcia herceghez

(Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Ungarische Akten, Miscellanea (Akten, Pläne für die Millenniumsausstellung – Károlyi Árpád gyűjteménye), Fasc. 431. C, Konv. D, fol. 19–20. – eredeti)

Excellentissime ac Celsissime Princeps.

Quam enormiter et diversimode deliquerit Comes Ladislaus Lisztius, qui pro excessibus commissis, in captivitate detineretur, ydemque – uti fertur, tenderent ad poenam notae infidelitatis, amissionemque Capitis et Bonorum; Celsitudini Vestrae Excell^{entissimae} constare nullus dubito; Et licet idem Comes Ladislaus Lisztius, exigua quae possidet Bona, diversis, ultra valorem obligasset, possidendaque tradidisset, nihilominus, pro Perpetuitate Bonorum eorundem, Dominus Joannes Lisztius junior, Consanguineus meus in Aula mea commorans, sane bonae spei Juvenis, uti legitimus in ydem Bonis Successor, consequenda, apud Suam Maiestatem Sacratissimam Dominum Dominum nostrum Clemen^{tissimum} demisse supplicabit, quem Celsitudini Vestrae Excell^{entissimae} humillime commendo, et rogo, dignetur gratiose, instantiae ejusdem, eam habere benignam rationem, ut Bonorum eorundem, perpetuitatem, et eadem Bona, quae magna pecuniarum Summa, et ultra valorem redimenda essent, a Sua Maiestate Sacratissima consequi possit et valeat;

Hanc Celsitudinis Vestrae Excell^{entissimae} in eum declarandam gratiam, omni occasione promereri studebo; Qvam et diutissime valere desidero.

Datum in Nova Arce Zrin, die 24 Mensis Augusti 1661.

Excellentissimae Dominationis Vestrae

Servitor humillimus

[s. k.:]

C Nic a Zrin

[Kívül:]

Excellentissimo Domino Domino Ioanni Ferdinando Principi a Portia, et Brugnera Aurei Velleris Equiti, Domino in Senosecz, et Prem, Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis intimo Consiliario, Camerario, et Supremo Aulae Praefecto. etc. Domino Domino gratiosiss^{imum} [P. H.]

[Fordítása:]

Excellenciás és Főmagasságú Herceg!

Nem kételkedem, hogy Nagyságod tisztában van azzal, mennyire hatalmasan és sokféleképpen vétkezett Liszti László gróf, akit az elkövetett kihágásokért fogóságban tartanak, és ezek a kihágások – miként hírlik – a hűtlenség vétkének büntetésére, vagyis fejének és javainak elvesztésére juttathatják. És jóllehet ez a Liszti László gróf, azokat a kicsiny javakat, amelyeket birtokol, különféle embereknek értéken felül elzalogosította és birtokukba átadta, mindazonáltal ezen birtokok örökségének elnyeréséért udvaromban tartózkodó rokonom, ifjabb Liszti János úr, ez a csakugyan jóreményű ifjú, mint ezeknek a javaknak törvényes örököse, alázatos folyamodványt fog intézni a Legszentebb Felsőséghez, Legkegyelmesebb Urunkhoz. Őt Nagyságodnak a legalázatosabban ajánlom, és kérem, hogy kérvényéről méltóztassék kegyesen azt a jóságos véleményt bírní, hogy azoknak a birtokoknak örökségét, és azokat a javakat, amelyeket nagy pénzösszegért és értéken felül visszaváltandók lehetnének, a Legszentebb Felsőgtől elnyerhesse. Törekedni fogok, hogy Nagyságodnak ezt az irányába kimutatandó jóakarátát minden alkalmalmmal kiérdemelhessem. Akit minél tovább boldogulni óhajtok.

Kelt Zrínyi-Ujvárbán, 1661. augusztus havának 24. napján.

Nagyságodnak

legalázatosabb szolgálja
gróf Zrínyi Miklós

9.

Pozsony, 1662. július 20. körül

Giovanni Ferdinando Porcia herceghez

(Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Ungarische Akten, Miscellanea (Akten, Pläne für die Milleniumsausstellung – Károlyi Árpád gyűjteménye), Fasc. 426, Konv. C, fol. 192. – s. k. levél)

Ecc^{ellentissimo} Principe mio Sig^{nore}

Cominciauo hauer gia bona speranza, per intender qualche facilitatione o mezo, dalli luterani, nelle loro pretensioni. Ma questa matina Signor Palatino non so se per gelosia o qualch altra ragione a me occulta (ti) fece intender solennemente alli luterani, che Sua *Maiestà* nostro clementissimo Signore comanda a loro che non trattassero con nisuno, che con Sua Ecc^{ellenza} Signor Palatino. Ho uoluto di questo dar a Vostra Ec[cellenza] (dar) parte, e dimandargli se deuo proseguir o no piu con luterani, l intento, se Vostra Ecc^{ellenza} comanda che proseguisca, bisogna che

ella mi faccia credito ancora, perche senza questa non potro accudire. resto di
Vostra Ecc^{ellenza}

di Casa

li luterani hanno differito la risposta
al Signor Palatino fin a dimani

Humilissimo e obedientissimo
Servitore
C Nic di Zr

[Fordítása:]

Excellenciás Herceg, Én Uram!

Már kezdtem jó reménységgel lenni afelől, hogy követeléseiből néhány enged-
ményt vagy mérséklést kívánhatunk a lutheránusoktól. Ám ma reggel a Nádor
Úr nem tudom, vajon féltékenységből vagy valami más, számomra rejtélyes meg-
fontolásból, ünnepélyesen tudtára adta a lutheránusoknak, hogy Ófelsége, Leg-
kegyelmesebb Urunk azt parancsolta számukra, hogy senki mással ne tárgyalja-
nak, hanem csak a Nádor Úrral. Ezt akartam Excellenciád tudtára adni, és előter-
jeszteni azt, vajon folytatnom kell-e avagy sem a lutheránusokkal az eltervezette-
ket. Ha Excellenciád azt parancsolja, hogy folytassam, szükséges, hogy továbbra
is hitelt adjon nekem, mivel enélkül nem leszek képes eredményt elérni. Maradok
Excellenciádnak

Otthon.

A lutheránusok a Nádor Úrnak
való válaszádat elhalasztották
holnapig.

Legalázatosabb és legengedelmesebb
szolgája
Gróf Zrínyi Miklós

10.

Pozsony, 1662. július 20. után

Giovanni Ferdinando Porcia herceghez

(Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Ungarische Akten, Miscellanea (Akten,
Pläne für die Millenniumsausstellung – Károlyi Árpád gyűjteménye), Fasc. 426, Konv. C, fol.
194-195. – s. k. levél)

Ecc^{ellentissimo} Principe mio Signore

Dal che Vostra Ecc^{ellenza} mi ha ingiunto d'affaticarmi per l'accomodamento di
moderni intrichi, non feci altro che negotiar con le parti, hieri trattai con li Euan-
gelici a lungo, ma essi persistono tuttauia nelli suoi sospetti, e credono che quando
da loro uenisse proposta (di) qualche facilitatione !!! decaderebano in tutto dalle
pretensioni in generale, non mi giouó niente, mostrar contrario, e la finaria riso-
lutione di loro era, che aspettauano un corriero dalli loro principali, quale in
6 giorni uenirebe senza fallo, e alhora tutto qualche potrebeno faranno. Io non
uedo il negotio anco desperato, io certo li ho molto mosso e faccio chiamar Wit-
niedi, qual ha molto credito appresso loro. Assecuro Vostra Eccellenza sopra fede
mia, che ogni sforzo e possibile faro per seruir al Augustissimo Patron nostro, e
contribuire del mio sangue per render ministerio di Vostra Ecc^{ellenza} glorioso alla
quale humilmente bacio le mani

C Nic di Zrin

[Fordítása:]

Excellenciás Herceg, Én Uram!

Amióta Excellenciád megparancsolta nekem, hogy a mostani intrikák elsimítá-
sa érdekében fáradozzam, nem tettem mást, mint hogy alkuba bocsátkoztam a

pártokkal. Tegnap hosszasan tárgyaltam az evangélikusokkal, ám azok még mindig nem hagynak fel a gyanakvással, és azt hiszik, hogy amikor néhány engedményt javasolnának, teljesen és minden téren elesnének követeléseiktől. Semmit sem használt nekem, hogy rámutattam ellenkezőjére, és végső döntésük az volt, hogy megvárnak egy futárt főembereiktől, aki minden bizonyossal hat nap múlva érkezhetsz meg, és akkor fognak megtenni mindent, amire képesek lesznek. Én még nem látom az ügyet elveszettnek, biztosan jól felbolygattam őket, és hívatni fogom Witnyédit, akinek igen nagy hitele van náluk. Biztosítom Excellenciádat hűségem felől, hogy minden lehetséges erőfeszítést meg fogok tenni annak érdekében, hogy szolgáljak Legfelségesebb Pártfogómnak és véremet adjam Excellenciád dicsőséges szolgálatának teljesítéséért, akinek alázatosan csókolom kezeit

Gróf Zrínyi Miklós

11.

Pozsony, 1662. augusztus 16.

Giovanni Ferdinando Porcia herceghez

(Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Ungarische Akten, Miscellanea (Akten, Pläne für die Millenniumsausstellung – Károlyi Árpád gyűjteménye), Fasc. 426, Konv. C, fol. 196–197. – s. k. levél)

Ecc^{ellentissimo} Principe

Tutto mondo oltra della publica, stima toccar a me in particolar l'ingiuria, publicata non so da chi, in forma di manifesto, a me uien durissimo non conoscerla, mentre uengo esser ammonito e aditato da tutti. Voglio però al cenno di Vostra Ecc^{ellenza}, et alla sua benignissima lettera, donar la mia mortificatione e passione, sia come si voglia. M'affaticarò dunque con tutto mio spirito placar li bollori commossi quanto mai potrò, e s'assicuri Vostra Ecc^{ellenza}, che contribu(e)irei ogni mio dispendio per mostrar a Vostra Ecc^{ellenza} la mia obediencia, e ueneratione che ho delli sui commandi, ma il punto e, che in me non consiste il tutto, e Vostra Ecc^{ellenza} dal Signor Conte Rottal già sara stata informata, che ispedienti hanno trouato, li Sig^{nor} deputati dal regno per questo negotio, mentre humilmente a Vostra Ecc^{ellenza} bacia le mani,

di casa 16 d'Agosto
1662

suo humilissimo deuotissimo
seruitore
C Nic di Zr

[Fordítása:]

Excellenciás Herceg!

Az egész világ, a közéleten túl is, úgy gondolja, hogy külön sérelem ért engemet, amelyet nem tudom, hogy ki terjesztett el manifestum formájában. Számomra igen kényelmetlen, hogy nem ismerem ezt a sérelmet, miközben mindenki figyelmeztet és rám mutat. Ezért akarom kegyes levelére is válaszolva Excellenciád tudtára adni sanyarúságomat és szenvedésemet, bármit mondjanak is. Teljes lelkemből fáradozni fogok tehát azon, amennyire csak képes leszek, hogy a felterjedt lázongásokat lecsillapítsam, és Excellenciád legyen biztos afelől, hogy minden erőmet arra fordítanám, hogy Excellenciádnak kimutassam parancsai iránti engedelmességemet és tiszteletemet, ám az a helyzet, hogy nem rajtam áll minden, és Excellenciádat Rottal gróf úr már értesíteni fogja arról, hogy milyen

kiutat találtak az ország által ebben az ügyben kiküldött biztos urak. Mindeközben Excellenciádnak mély alázattal csókolja kezeit

Otthon, 1662. augusztus 16.

Legalázatosabb és legodaadóbb
szolgája
Gróf Zrínyi Miklós

12.

Csáktornya, 1663. április 1.

Zichy Istvánhoz, a pozsonyi kamara prefektusához

(Magyar Országos Levéltár, Magyar Kincstári Levéltárak, Magyar [Pozsonyi] Kamarai Levéltár, Litterae ad cameram exaratae (E 41), N° 9, Anni 1663. – eredeti)

Spectabilis ac Magnifice Domine Amice et Compater Observandiss^{ime}. Salutem et Seruitorum meorum paratissimam Commendationem.

Siquidem officium Contrascribatus ex morte Egregy Condami Stephani Magiardi in Ciuitate Zagrabiensi, ad praesens uacare contingeret: pro quo officio, Nobilis ac Egregius Franciscus Jellachich, apud Spectabilem ac Magnificam Dominationem Vestram supplex instare decreuit; Et quia hic Supplicans reliquos Competitores, tam humanitate et prudentia, quam etiam commoditate administrandi hoc officium facile antecellat; Siquidem sua bona proxima, dictae Ciuitati Zagrabiensi, in eodem Comitatu habeat, et alias persona in seruitys Regni benemerita, longo tempore extitisset. Pro eo Spectabili ac Magnificae Dominationi Vestrae dictum Supplicantem <demisse>[?] <peramanter>³² recommendatum habere uolui, orans, quatenus eidem, officium hoc Contrascribatus benigne conferre dignaretur. Pro qua <gratia> <bene>>volentia³³ Spectabili ac Magnificae Dominationi Vestrae totique inclytae Camerae seruire et gratificari conabor. In reliquo Spectabilem ac Magnificam Dominationem Vestram feliciter valere desidero.

Datum Chaktornyae Die 1 Aprilis Anno 1663.

Spectabilis ac Magnificae Dominationis Vestrae

Amicus et Compater
ad seruiendum paratissimus:
[s. k.:]
C Nic a Z.

[Kívül:]

Spectabili ac Magnifico Domino Stephano Zichi Sacrae Caesariae Regiaeque Maiestatis Camerae Hungaricae Poseniensis Praefecto etc. Domino Amico et Compatri observandissimo. Posony [P.H.]

[Fordítása:]

Tekintetes és Nagyságos Uram, Igen tisztelt Barátom és Atyámfia! Köszönetem és szolgálataim legkészségesebb ajánlása [után].

Mínhogy Zágráb városában a [harmincad]Jellenőri hivatal néhai jeles Magiardi István halála miatt jelenleg üresedésben van, nemes és jeles Jellachich Ferenc elhatározta, hogy ezért a hivatalért Kegyelmedhez kérvénnyel folyamodik, és mi-

³² sorközi beszúrás

³³ sorközi, majd lapszéli beszúrás

vel ezen kérelmező egyéb vetélytársait mind a műveltség és bölcsesség, mind ezen hivatal megfelelő igazgatásának terén is könnyedén megelőzi, amennyiben javait az említett Zágráb városának közelében, ugyanazon vármegyében bírja, és emellett az ország szolgálatában [eltöltött] hosszú idő alatt érdemes személlyé vált. Ezért kívántam Kegyelmednek ez említett kérelmezőt barátian figyelmebe ajánlani, kérve, hogy számára ezen ellenőri hivatalt jóindulatúan odaadományozni méltóztassék. Mely jóakarattal igyekeznék fogok Kegyelmednek és az egész nemes kamarának szolgálni és kedvére tenni. Ennek utána kívánok Kegyelmednek jó egészséget.

Kelt Csáktornyan, 1663. év április 1. napján.
Kegyelmednek

szolgálatra legkészebb barátja és atyafia
Gróf Zrínyi Miklós

13.

H. n., é. n.

Az uralkodóhoz

(Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Ungarische Akten, Miscellanea (Akten, Pläne für die Milleniumsausstellung – Károlyi Árpád gyűjteménye), Fasc. 424, Konv. 3, fol. 3–4. – eredeti)

Sacratissima Caesarea Regiaque Maiestas

Domine Domine Clementissime.

Fidelitatis, et fidelium seruitiorum nostrorum, in gratiam Maiestatis Vestrae Sacratissimae, demissam subiectionem. Siquidem Bona Monyorokerekiana superioribus temporibus per familiam Erdeődianam, non deposita certae Ligae pecuniaria Summa, alioquin inter Praedecessores utriusque; partis in itae, nec refusus damnis in Bonis Arcis Meduedwara, et Castelli Rakonok per eandem familiam Erdeődianam illatis, utcunq; appraehensa, possideantur, ac cum maximo nostro praeciudicio, et damno interteneantur; Superindeque eandem familiam Erdeődianam jure conuenire intendimus. Eapropter Maiestati Vestrae Sacratissimae humillime supplicamus, dignetur Maiestas Vestra Sacratissima Nouum cum Gratia Mandatum nobis Clementer elargiri et exdijre.³⁴ Quam Gratiam Vestrae Maiestati Sacratissimae fidelibus seruitijs nostris, quoad uixerimus, promererj enitemur. A Maiestate Uestra Sacratissima benignum expectantes responsum. Eandemque in aeuum gloriose ac foelicissime triumphare desideramus.

Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis Vestrae

Humillimi ac perpetuo
fideles seruitores.

Comes Nicolaus a Zrinio etc. Banus. etc.

Petrus similiter a Zrinio

[Kívül:]

Ad Sacratissimam Caesaream Regiamque Maiestatem etc. Dominum Dominum Clementissimum.

Humillima Supplicatio Comitum a Zrinio [Más kézzel:] Opiniones [Más kézzel:] Op^{inio}: Quando aliquis succumbit in Iudicio, ex (defectu) processus datur (-) (de

³⁴ Sic! Valószínűleg az *expedire* helyett.

Jure) Nouum hoc etiam restitutio causarum in integrum, Verum si postea etiam (de) secundario succumbat, jam uel ex debito siue ex gratia Principis)solet dari((-) iterato Nouum, legibus etiam regni hoc admittentibus. Comites supplicantes (-) exponunt causam suam esse quondam ventilatam in Judicys, sed nondum sopitam, ex quo sequeretur, eos petere Nouum sine gratia, Verum cum illi instent pro Nouo cum gratia, ne error admittatur in Mandato, (-) stabit in gratia Suae Maiestatis, ut fiat expeditio Noui cum gratia. Dominus Palatinus (-) cum sit amicus utriusque familiae)per hoc medium(pro solita dexteritate forte poterit amicabiliter sopire Controuersiam, ne dites istae familiae sint (in futuro) diutius in dissensione continua.

[Fordítása:]

Legszentebb Császári és Királyi Felség!

Legkegyelmesebb Urunk!

Hűségünk és hűséges szolgálataink Legszentebb Felséged kegyelmébe való alá-
zatos alávetése [után]. Mivel a monyorókeréki javakat az elmúlt időkben az Erdődy család – bármint csúrik-csavarják – birtokolja és igen nagy hátrányunkkal és kárunkkal birtokában tartja, jóllehet egy, a máskülönben mindkét fél elődei által megkötött szerződés pénzüsszegét nem tették le, és így az ugyanezen Erdődy család által a medvevári és rakonoki birtokokban okozott károk sem térültek meg, ezért az a szándékunk, hogy ezen Erdődy családot törvényt keressük meg. Ennek okáért Legszentebb Felségednek a legalázatosabban könyörgünk, méltóztassék legszentebb felséged számunkra egy új „cum Gratia” mandátumot kegyelmesen kiállítani és elküldeni. Mely kegyet Legszentebb Felségedtől hűséges szolgálatainkkal, míg élünk, megérdemelni igyekszünk. Kit örökké dicsőségesen és szerencsésen győzedelmeskedni óhajtunk.

Legszentebb Császári és Királyi Felséged

legalázatosabb és
örökké hűséges szolgái
gróf Zrínyi Miklós stb. bán stb.
Zrínyi Péter